

REPUBLIKA SLOVENIJA
MINISTRSTVO ZA IZOBRAŽEVANJE,
ZNANOST IN ŠPORT

Izvajalec: **LJUDSKA UNIVERZA JESENICE**

Projekt: Center vseživljenjskega učenja Gorenjska

Točka vseživljenjskega učenja:
Dom Dr. Janka Benedika Radovljica
Šercerjeva ulica 35
4240 Radovljica

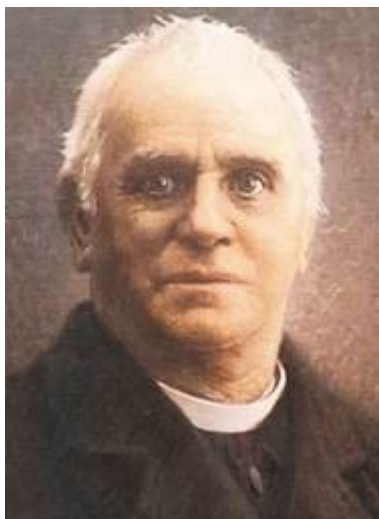
Gradivo za predavanje:

JAKOB ALJAŽ

Pripravila: Nada Trošt

Radovljica, 6. november 2013

JAKOB ALJAŽ

slovenski duhovnik in skladatelj, planinec in narodni buditelj

* 6. julij 1845, Zavrh pod Šmarno Goro,

† 4. maj 1927, Dovje na Gorenjskem

ŽIVLJENSKA POT

Jakob Aljaž se je rodil 6. julija 1845 v Zavrhu pod Šmarno goro. Oče je bil Anton Aljaž, mati Elizabeta (Jarc), bilo je deset otrok: sedem sinov in tri hčere, Jakob je bil šesti po vrsti.

Doma se je reklo pri Bačniku. Oče Anton je bil ključar cerkve na Šmarni Gori.

Prenovljena rojstna hiša Jakoba Aljaža

Na pročelju rojstne hiše je vzdignjena spominska plošča, na kateri je reliefno prikazana Triglavsko Severna stena z Aljaževim stolpom na vrhu.

Jakob je obiskoval šolo v Smledniku. Leta 1855 se je odpravil na gimnazijo v Ljubljano. Filozofijo je študiral na Dunaju. Bil je član Akademskega društva in Slovanskega pevskega društva. Bil je tudi član tajnega literarnega društva okrog Stritarja. Zaradi domotožja in pomanjkanja denarja se je preselil v Ljubljano in začel študirati bogoslovje, s čimer je izpolnil veliko materino željo. V semenišču je organiziral pevski zbor.

TRŽIČ

Med leti 1871- 80 je bil kaplan v Trziču in katehet na štirimrazredni šoli. Bil je pevovodja zbora obrtnikov in kasneje gosposkega moškega zbora, ki je pel tudi slovenske pesmi. Jakob Aljaž je prvi poslovenil znano Gruberjevo pesem 'Sveta noč, blažena noč', ki so jo prvič zapeli prav v Trziču leta 1871.

DOBRAVA

Kot župnik je nato služboval na Dobravi pri Kropi (1880–1889), kjer je poskrbel za nov zvon, popravil župnišče, postavil nove orgle, skopal nov vodnjak ter ustanovil pevski zbor. K sebi je vzel svojo mater, da je bila na stara leta preskrbljena. Mati je po nekaj letih umrla, pokopana je na Dobravi.

Leta 1887 se je z Dobrave odpravil na Triglav. **To je bil njegov prvi vzpon na Triglav.**

DOVJE

Konec avgusta leta 1889 je postal okrajni šolski nadzornik in župnik na Dovjem. Takrat se je začel ukvarjati s turistikom in planinstvom. Na Dovjem je bil Aljaž od leta 1889 pa vse do svoje smrti 4. maja 1927. Na Dovjem je tudi pokopan. Bil je ustanovitelj Dovškega prosvetnega društva in med organizatorji pri gradnji vodovoda na Dovjem. Bil je pobudnik za gradnjo kulturnega doma, prenovil je župnišče in cerkev sv. Mihaela.

ALJAŽ JE IMEL POMEMBNO VLOGO PRI RAZVOJU SLOVENSKEGA PLANINSTVA.

Župnik na Dovjem Jakob Aljaž, je med svojim službovanjem na Dovjem začel opažati veliko zanimanje tujcev za slovenske gore. Temu se je skušal upreti tako, da je od dovške občine za 5 goldinarjev kupil vrh Triglava (16 m²) in Kredarico.

Aljažev stolp, 1895

Načrtoval in financiral je majhen valjast stolp iz debele pocinkane pločevine, ki naj bi nadomestil propadajočo leseno triangulacijsko piramido na vrhu. S postavitvijo stolpa, leta 1895 je Aljaž dal Nemcem jasno vedeti, da je Triglav slovenski.

ALJAŽEV STOLP

Aljažev stolp je najvišje ležeče gorsko zavetišče v Sloveniji. Nahaja se na Triglavu (2864 metrov). Skupaj z vrhom predstavlja najprepoznavnejši simbol slovenstva. Danes je v državni lasti, upravlja ga Planinsko društvo Ljubljana-Matica, spada pa pod Občino Bohinj.

Jakob Aljaž prve načrte za pločevinasti stolp na vrhu Triglava narisal s kredo kar na tleh v svoji sobi v dovškem župnišču. Načrt za stolp je kasneje Aljažev prijatelj iz mladosti in odličen kleparski mojster, Anton Belec, iz Šentvida, še izboljšal in iz posameznih kosov kovine, težkih od 15 do 20 kilogramov, izdelal stolp.

Stolp je postavil Anton Belec iz Šentvida s pomočniki 7. avgusta 1895. Šest krepkih nosačev je sestavne dele, ki so tehtali od 15 do 20 kg, v enem tednu znosilo na Triglav, potem pa je Belec 7. avgusta 1895 s štirimi pomočniki v petih urah postavil stolp.

Aljaž je vanj postavil tri okrogle stole, barometer in termometer ter panoramsko sliko z imeni bližnjih in daljnih gora, sprva pa je imel, kot je zapisal v Planinskih spominih, »v njem tudi samovar in steklenico špirta; to je bilo v tistih časih, ko so na planine zahajali le idealisti – poštenjaki..« Na steni stolpa je napisal opozorilo, naj se turisti ob hudi uri ne zadržujejo v njem. Za zavetje pred strelami in nevihtami je dal namreč na južni strani pod vrhom v skalo vsekati votlino z mizo, klopjo in nezaklenjenimi vrati, ki jo je poimenoval Staničevo zavetišče.

Jakob Aljaž je vrh in stolp podaril Slovenskemu planinskemu društvu z željo, „da bi ohranil slovensko lice slovenskim goram“.

Stolp so kasneje pogosto prilagajali, mu dodajali spominske plošče, zastavico na konici zamenjali s peterokrako in to znova z zastavico z letnico postavitve. Večkrat je bil tudi prebarvan. Opremljen je s strelovodom.

Leta 1999 je bil razglašen za kulturni spomenik državnega pomena, kmalu zatem pa je postal še last države.

BIL JE POBUDNIK IN GRADITELJ PLANINSKIH OBJEKTOV

Aljaž je bil narodno zaveden duhovnik in je v tekmi z nemško-avstrijskim planinskim društvom spodbujal gradnjo slovenskih planinskih postojank .

Bil je pobudnik in graditelj planinskih objektov: Triglavski dom na Kredarici, Staničeva koča, dom v Vratih (danes Aljažev dom). Označil je številne planinske poti ter zavaroval planinske poti med Malim in Velikim Triglavom in Tominškovo pot iz Vrat na Kredarico. Njegovo delo je tudi Staničevo zavetišče tik pod vrhom Triglava.

Na Triglav se je Jakob Aljaž zadnjikrat povzpel leta 1904.

ALJAŽEVO VSESTRANSKO DELOVANJE SE JE RAZŠIRILO TUDI NA GLASBENEM PODROČJU.

Glasbo je najprej študiral pri Antonu Foersterju. Pisal je predvsem zborovske skladbe v katerih prevladujeta domovinska ljubezen in ljubezen do gora. Bil je odličen zborovodja in skladatelj.

NJEGOVE NAJBOLJ ZNANE PESMI SO:

1. »Oj, Triglav, moj dom«, ki jo je uglasbil leta 1896, objavil pa v svoji "Slovenski pesmarici II" leta 1900. Besedilo pa je že leta 1894 napisal župnik Matija Zemljič iz Gornje Radgone in ga v istem letu objavil v rokopisnem glasilu "Lipica" v Mariboru, kjer je takrat služboval.
2. Druga je iz nemščine prevedena božična pesem »Sveta noč«.
3. Uglasbil je tudi nekaj pesmi Simona Gregorčiča (Soči, Eno devo le bom ljubil, Na dan, Domovini, Job in druge).

TRIGLAVSKA HIMNA

Pesem »Oj, Triglav, moj dom« je bila premierno izvedena 10. avgusta 1896 ob odprtju Triglavskega doma na Kredarici. Jakob Aljaž pa je uglasbeno različico pesmi prvič uradno objavil leta 1900 v svoji Slovenski pesmarici II. Pesem je hitro ponarodela.

Planiške fanfare

Instrumentalna priredba pesmi "Oj, Triglav, moj dom", bolj znana pod naslovom "Planiške fanfare,, RTV izvaja vsako leto ob uvodni in odjavni špici televizijskega prenosa za svetovni pokal v smučarskih skokih in poletih v Planici. Prav tako jo izvajajo na samem prizorišču dogajanja.

DELA:

- Slovenska pesmarica, 1. zvezek, 1896.
- Slovenska pesmarica. 2. zvezek, 1900.
- Štirinajst zborov (7 mešanih in 7 moških), 1904.
- Planinski spomini, Planinski vestnik 1922-23.

SLOVO JAKOBA ALJAŽA, TRIGAVSKEGA KRALJA

Jakob Aljaž je na Dovjem preživel 37 let svojega zelo dejavnega življenja. Na Dovjem, kjer se je najbolje počutil, je tudi umrl 4. maja 1927 v 82. letu starosti.

Grob Jakoba Aljaža

Na nagrobni plošči iz nabrežinskega marmorja so Sardenkovi verzi:

"Vsako jutro v zarji novi
naši zažare vrhovi,
čakajo, kdaj prideš spet,
ki si bil jim varuh svet:
naš triglavski kralj Matjaž
župnik z Dovjega Aljaž."

SPOMENIK JAKOBA ALJAŽA

Spomenik je delo kiparja Mitroviča.

Ob odcepu v vas Dovje, na desni strani glavne cesti proti Kranjski Gori, se od leta 1989 nahaja spomenik Jakobu Aljažu. Spomenik z roko kaže na vrhove v Julijskih Alpah, ki so vidni z Dovjega. Ob spomeniku si lahko ogledamo tudi maketo Julijskih Alp.

V župnišču na Dovjem je Jakobu Aljažu posvečena spominska soba. Popotno palico, ki ga je spremljala v gorah, si lahko ogledamo v Slovenskem planinskem muzeju v Mojstrani.

Po Jakobu Aljažu se imenujejo kulturno in planinsko društvo, pevski zbori, ulice, šole, pot in seveda stolp na Triglavu ter dom v Vratih.

Ob 100-letnici postavitve Aljaževega stolpa (1995) je Banka Slovenije izdala jubilejne kovance za 5,500 in 5000 tolarjev.

Ob uvedbi Evra smo ohranili spomin na Jakoba Aljaža na kovancu za 50 Centov, na katerem je reliefna upodobitev Triglava, ozvezdje raka in napis "Oj triglav moj dom".

Jakob Aljaž je bil zagovornik slovenstva, narodni buditelj in je sodeloval pri ustanovitvi Slovenskega planinskega društva. Njegovo najbolj znano dejanje je odkup zemljišča na vrhu Triglava od občine Dovje leta 1895 ter postavitve stolpa. V obdobju tekmovanja slovenskih in nemških planinskih društev v Julijskih Alpah je tako Jakob Aljaž najbolj zaslužen, da je Triglav ostal slovenski.

Viri:

http://sl.wikipedia.org/wiki/Jakob_Alja%C5%BE

<http://csd.ijs.si/silc/Aljaz/Aljaz.htm>

<http://www.gorenjci.si/osebe/alja%C5%BE-jakob/467/>

http://www.mojstrana.com/kulturne_znamenitosti/dovje/

http://www.kam.si/slovenske_pespoti/aljazeva_pot_od_doma_do_doma.html

<http://kraji.eu/>

<http://www.bsi.si/bankovci-in-kovanci.asp?MapaId=476>

Zbrala in pripravila:

Nada Trošt
november 2013